

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»**

**Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і аудиту**

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра**

здобувача вищої освіти Кацер Анастасії Володимирівни
(ПІБ)

академічної групи 071М-24з-1
(шифр)

спеціальності 071 Облік і оподаткування
(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»
(офіційна назва)

на тему: «Організація та методика обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства (на прикладі ПП «ПМК-1»)»

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Керівник роботи	Усатенко О.В.			
Рецензент				
Нормоконтроль	Усатенко О.В.			

Дніпро
2025

ЗАТВЕРДЖЕНО:завідувач кафедри
міжнародних відносин і аудитуПашкевич М.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«__» _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню роботи ступеня магістраЗдобувачу вищої освіти Кацер А.В. академічної групи 071М-24з-1
(прізвище та ініціали) (шифр)спеціальності 071 Облік і оподаткування

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»

(офіційна назва)

на тему:

«Організація та методика обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства (на прикладі ПП «ПМК-1»)»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____

№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	30.09.2025 р.
2	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	31.10.2025 р.
3	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	30.11.2025 р.

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Усатенко О.В.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 01.09.2025 р.Дата подання до екзаменаційної комісії 02.12.2025 р.

Прийнято до виконання

_____ (підпис)

Кацер А.В.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 64 с., 13 рис., 16 табл., 2 додатки, 33джерел.

ОБЛІК ЗАБОРГОВАНОСТІ, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ, УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ, КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ, ФІНАНСОВА ДИСЦИПЛІНА, ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА, ЛІКВІДНІСТЬ

Предмет дослідження - сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості як складових системи управління розрахунками підприємства.

Об'єкт дослідження - процес організації обліку, аналізу і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1».

Мета роботи - обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організації та методики обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості.

Результати та їх новизна. Удосконалено підходи до організації системи контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості на ПП «ПМК-1». Запропоновано комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності контролю, зокрема впровадження системи моніторингу строків погашення заборгованості, автоматизацію процесів перевірки контрагентів і застосування аналітичних інструментів для прогнозування ризиків неплатежів. Реалізація цих пропозицій дозволить забезпечити своєчасність розрахунків, знизити рівень простроченої заборгованості та підвищити фінансову стійкість підприємства. Практичне значення результатів роботи полягає в тому, що їх використання дає можливість розробити рекомендації з удосконалення обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості відповідно до сучасних умов господарювання. Отримані результати спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку на підприємстві.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Основи організації та методики обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства	11
1.2 Загальна характеристика діяльності ПП «ПМК-1» як суб'єкта господарювання	16
1.3 Аналіз фінансового стану ПП «ПМК-1»	18
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	24
2.1. Організація аналітичного та синтетичного обліку операцій із дебіторською заборгованістю підприємства	24
2.2. Організація аналітичного та синтетичного обліку операцій із кредиторською заборгованістю підприємства	27
2.3 Дисконтування довгострокової заборгованості	32
2.4 Удосконалення організації та методики обліку дебіторської та кредиторської заборгованості	34
Висновки до розділу 2	37
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	38
3.1. Теоретичні основи аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства	38
3.2 Організація та методика аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1»	41
3.3 Організація контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості та шляхи його вдосконалення	44

	5
Висновки до розділу 3	48
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання, коли ринкові відносини характеризуються високим рівнем конкуренції, нестабільністю цін та ризиком неплатежів, особливої ваги набуває проблема ефективного управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. Стан розрахунків з контрагентами безпосередньо впливає на фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність суб'єкта господарювання, тому організація обліку, аналізу і контролю цих процесів має вирішальне значення для стабільного функціонування підприємства.

Дебіторська заборгованість є важливою складовою оборотних активів, що відображає обсяги ресурсів, вилучених з господарського обігу. Її зростання без належного контролю призводить до дефіциту грошових коштів і зниження фінансової гнучкості підприємства. Водночас, кредиторська заборгованість виступає джерелом короткострокового фінансування, однак її надмірний рівень може стати загрозою платоспроможності й призвести до фінансових ускладнень. Тому ефективна організація обліку дебіторської і кредиторської заборгованості забезпечує своєчасне відображення господарських операцій, достовірність фінансової інформації та можливість прийняття управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію розрахунків з контрагентами. Аналіз розрахунків дозволяє виявити тенденції утворення заборгованості, визначити проблемні зони у взаєморозрахунках, оцінити реальний фінансовий стан підприємства.

Контроль за розрахунками є невід'ємним елементом системи фінансового менеджменту, що дає змогу запобігати зловживанням, виявляти помилки в облікових даних, своєчасно реагувати на ризики неплатежів. В умовах цифровізації облікових процесів особливої актуальності набуває застосування сучасних інформаційних технологій для автоматизації обліку та контролю розрахунків, що підвищує оперативність і точність управлінських рішень.

Дослідження організації та методики обліку, аналізу й контролю дебіторської і кредиторської заборгованості на прикладі ПП «ПМК-1» є актуальним, оскільки дозволяє оцінити ефективність системи управління

розрахунками на конкретному підприємстві, виявити недоліки в обліковій політиці, запропонувати шляхи удосконалення аналітичного забезпечення та внутрішнього контролю. Це сприятиме підвищенню фінансової стабільності підприємства, зменшенню ризиків неплатежів і забезпеченню ефективного управління його грошовими потоками.

Вагомий внесок у дослідження питань обліку, аналізу та управління дебіторською і кредиторською заборгованістю зробили сучасні вітчизняні та зарубіжні науковці. Так, Т. Шепель і А. Вінтоняк [1] розглянули організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості, акцентуючи увагу на порівнянні вітчизняного та зарубіжного досвіду ведення обліку. Автори обґрунтували необхідність адаптації міжнародних підходів до національних стандартів бухгалтерського обліку, що сприятиме підвищенню якості облікової інформації. Л. Ткачук і Ч. Венда [2] досліджували теоретико-методологічні засади управління дебіторською заборгованістю підприємства. Вони наголошують, що ефективне управління дебіторською заборгованістю є важливим інструментом підвищення платоспроможності та зниження ризику неплатежів, а також пропонують удосконалені методи оцінки термінів інкасації дебіторських боргів. У працях Т. Пінчук, Н. Стефанович та А. Кумейко [3] розкрито економічну сутність поняття «дебіторська заборгованість» і подано систематизовану класифікацію її видів. Автори зазначають, що коректне визначення типів заборгованості є передумовою формування достовірної фінансової звітності та проведення якісного аналізу розрахунків. О. Рибалко та А. Бондаренко [4] приділили увагу обліку кредиторської заборгованості, її структурі та впливу на фінансовий стан підприємства. Вчені підкреслюють важливість регулярного аналізу кредиторських зобов'язань для запобігання перевищенню критичного рівня боргового навантаження. Дослідження М. Яструбського та І. Левковича [5] присвячене проблемам організації обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами. Автори виявили недоліки в існуючій практиці документального оформлення таких операцій і запропонували напрями її вдосконалення з урахуванням вимог МСФЗ. О. Марусич та В. Шарманська [6]

розглянули дескриптивні засади ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її представлення у фінансовій звітності. У їхніх працях наголошено на ролі достовірного відображення дебіторської заборгованості у звіті про фінансовий стан для підвищення прозорості фінансової інформації.

Таким чином, науковці приділяють значну увагу питанням удосконалення організації, методики обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості, однак потребують подальшого розвитку прикладні аспекти дослідження, зокрема щодо практичного застосування інформаційних технологій та аналітичних інструментів на конкретних підприємствах, таких як ПП «ПМК-1».

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організації та методики обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості.

Для досягнення визначеної мети дипломного дослідження передбачається вирішення наступних завдань:

- розкрити економічну сутність, класифікацію та значення дебіторської і кредиторської заборгованості в системі фінансово-господарських відносин підприємства;
- вивчити нормативно-правове регулювання обліку та контролю розрахунків з дебіторами і кредиторами;
- проаналізувати діючу систему організації бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на ПП «ПМК-1»;
- дослідити методику аналітичної оцінки стану та динаміки заборгованості підприємства;
- розглянути систему внутрішнього контролю за розрахунками з контрагентами;
- виявити проблеми та недоліки у веденні обліку і контролю заборгованості на підприємстві;

- обґрунтувати напрями удосконалення організації обліку, аналізу й контролю дебіторської та кредиторської заборгованості в умовах цифровізації облікового процесу.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес організації обліку, аналізу і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості як складових системи управління розрахунками підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети, вирішення завдань використано методи:

- теоретичного аналізу, синтезу, абстрагування, індукції, дедукції та узагальнення - для вивчення теоретичних і методичних засад обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості, систематизації наукових підходів до управління розрахунками підприємств;

- бухгалтерського спостереження - для збору, реєстрації та оцінювання первинної інформації щодо операцій з дебіторами і кредиторами на базовому підприємстві ПП «ПМК-1»;

- порівняльного аналізу - з метою виявлення відмінностей у методиці ведення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами, а також у різні звітні періоди;

- групування та економіко-статистичного аналізу - для визначення структури, динаміки і тенденцій зміни заборгованості підприємства;

- горизонтального і вертикального аналізу фінансової звітності - для оцінювання впливу дебіторської та кредиторської заборгованості на фінансові результати й ліквідність підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що за характером та змістом розглянутих проблем, а також об'єктом і предметом дослідження магістерська робота є комплексним дослідженням обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства:

удосконалено:

- підходи до організації системи контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості на ПП «ПМК-1». Запропоновано комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності контролю, зокрема впровадження системи моніторингу строків погашення заборгованості, автоматизацію процесів перевірки контрагентів і застосування аналітичних інструментів для прогнозування ризиків неплатежів.

Практичне значення результатів роботи полягає в тому, що їх використання дає можливість розробити рекомендації з удосконалення обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства відповідно до сучасних умов господарювання. Отримані результати спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку на підприємстві.

Результати дослідження, викладені у магістерській роботі, знайшли практичне застосування на ПП «ПМК-1».

Апробація результатів магістерської роботи. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН», 30 жовтня 2025 р. Полтавського державного аграрного університету.

Публікації. За результатами досліджень опубліковано одна наукова праця – тези доповіді у збірниках матеріалів науково-практичної конференції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Основи організації та методики обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства

У процесі господарської діяльності між підприємствами постійно виникають взаємні зобов'язання, які зумовлюють появу дебіторської та кредиторської заборгованості. Вони є невід'ємною складовою системи розрахунків і суттєво впливають на фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Дебіторська заборгованість - це сума заборгованостей юридичних і фізичних осіб перед підприємством, яка виникає внаслідок реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг на умовах відстрочення платежу. Вона відображає частину оборотного капіталу, що тимчасово вилучена з обігу, тому її рівень і структура безпосередньо впливають на ліквідність підприємства.

Кредиторська заборгованість, у свою чергу, відображає зобов'язання підприємства перед іншими суб'єктами господарювання, державними органами, працівниками, банками тощо. Вона є джерелом короткострокового фінансування діяльності, однак її надмірне накопичення може призвести до погіршення фінансової стійкості та зниження платоспроможності.

Організація обліку дебіторської і кредиторської заборгованості базується на принципах своєчасності, повноти, достовірності та порівнянності інформації. Облік має забезпечувати відображення всіх розрахунків із контрагентами на основі первинних документів, правильне групування за видами заборгованості (товарна, за розрахунками з бюджетом, із персоналом, з іншими дебіторами чи кредиторами) та контроль за термінами її погашення. Важливою складовою є класифікація заборгованості за критеріями терміновості (поточна, прострочена, безнадійна), характером виникнення (операційна, неопераційна), а також за контрагентами. Такий підхід дозволяє забезпечити

об'єктивну оцінку розрахункових відносин і прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності обігу коштів.

Аналіз заборгованості є ключовим елементом системи управління фінансовими потоками. Його основною метою є оцінка складу, структури, динаміки та оборотності розрахунків. У процесі аналізу використовуються такі показники, як коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, середній період її інкасації, коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості. Завдяки аналітичним методам можна виявити тенденції зростання або скорочення заборгованості, визначити вплив цих змін на ліквідність і платоспроможність підприємства. На основі результатів аналізу формується політика управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, спрямована на оптимізацію грошових потоків і мінімізацію фінансових ризиків.

Контроль є завершальною ланкою системи управління розрахунками. Його основними завданнями є перевірка правильності ведення обліку, достовірності відображення операцій із дебіторами і кредиторами, дотримання розрахункової дисципліни та законодавчих вимог. Система внутрішнього контролю передбачає регулярну інвентаризацію розрахунків, зіставлення даних аналітичного і синтетичного обліку, перевірку обґрунтованості створення резервів сумнівних боргів, а також оцінку ефективності претензійно-позовної роботи підприємства. В умовах цифровізації економіки контрольні процедури дедалі частіше автоматизуються, що підвищує оперативність виявлення відхилень і помилок. Використання сучасних інформаційних систем у бухгалтерському обліку сприяє посиленню прозорості розрахунків, своєчасному прийняттю управлінських рішень та зменшенню ризиків фінансових втрат.

Отже, дебіторська і кредиторська заборгованість є взаємопов'язаними економічними категоріями, які суттєво впливають на ефективність господарської діяльності підприємства. Їх раціональне управління можливе лише за умови належної організації обліку, системного аналізу та дієвого

контролю. Наукові підходи до цих процесів постійно удосконалюються відповідно до вимог ринкової економіки, міжнародних стандартів та цифрових тенденцій розвитку облікової системи.

В Таблиці 1.1 наведено нормативне регулювання обліку, аудиту та аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості:

Таблиця 1.1

Нормативне регулювання обліку, аудиту та аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості

№ з/п	Нормативно-правовий акт	Зміст регулювання	Рівень регулювання
1	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [7]	Визначає правові засади регулювання, ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності, загальні вимоги до її достовірності та повноти	Законодавчий
2	Податковий кодекс України [8]	Регламентує порядок формування податкових зобов'язань і податкового кредиту, вплив розрахунків з дебіторами та кредиторами на оподаткування	Законодавчий
3	Цивільний кодекс України [9]	Визначає правові норми щодо зобов'язань між сторонами, порядок виконання договірних умов, погашення заборгованості, строки позовної давності	Законодавчий
4	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [10]	Визначає методикау визнання, оцінки, класифікації, відображення в обліку та звітності дебіторської заборгованості	Нормативний (національний стандарт)

5	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [11]	Визначає порядок визнання, оцінки та відображення кредиторської заборгованості в обліку і звітності	Нормативний (національний стандарт)
6	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 1 «Подання фінансової звітності» [12]	Регламентує подання дебіторської і кредиторської заборгованості у фінансовій звітності	Міжнародний
7	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [13]	Визначає порядок обліку зобов'язань, які можуть впливати на формування кредиторської заборгованості	Міжнародний
8	МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [14]	Встановлює правила оцінки, обліку, визнання знецінення дебіторської заборгованості як фінансового активу	Міжнародний
9	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ МФУ №291 від 30.11.1999 р.) [15]	Визначає порядок ведення бухгалтерських рахунків для обліку дебіторської та кредиторської заборгованості	Методичний
10	Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства (Наказ МФУ №635 від 27.06.2013 р.) [16]	Містять рекомендації щодо формування облікової політики підприємства, зокрема в частині розрахунків з контрагентами	Методичний

11	Міжнародні стандарти аудиту (МСА) [17]	Регламентують порядок перевірки правильності відображення дебіторської і кредиторської заборгованості у звітності	Міжнародний / професійний
----	--	---	---------------------------

Система нормативного регулювання обліку, аналізу та аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості в Україні охоплює сукупність законодавчих, нормативних і методичних документів, які визначають порядок формування, оцінки, відображення у звітності та контролю відповідних показників. На законодавчому рівні її основу становлять Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, Цивільний кодекс, що регламентують загальні принципи ведення обліку, виконання договірних зобов'язань і розрахунків між суб'єктами господарювання. На нормативному рівні важливе значення мають Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» та 11 «Зобов'язання», які деталізують методику визнання, оцінки, класифікації та відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості.

В умовах гармонізації облікової системи України з міжнародними вимогами, суттєву роль відіграють Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ 9, МСБО 1, МСБО 37), що регулюють облік і розкриття інформації про фінансові інструменти, заборгованості та умовні зобов'язання.

Крім того, практичні аспекти організації обліку та аудиту регламентуються Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, Методичними рекомендаціями щодо формування облікової політики підприємства, а також Міжнародними стандартами аудиту, які встановлюють вимоги до перевірки достовірності даних про розрахунки з дебіторами і кредиторами.

1.2 Загальна характеристика діяльності ПП «ПМК-1» як суб'єкта господарювання

Приватне підприємство «ПМК-1» (код ЄДРПОУ 30273239) зареєстроване 25 січня 1999 року та здійснює діяльність у місті Дніпро, за адресою: 49055, проспект Олександра Поля, будинок 143а. Підприємство має статус юридичної особи, діє на підставі власного Статуту та належить до суб'єктів малого бізнесу. Засновником, директором і кінцевим бенефіціарним власником є Бережний Ігор Васильович, який володіє 100% статутного капіталу в розмірі 3 500 гривень. Основні відомості про діяльність підприємства наведені в Таблиці 1.2:

Таблиця 1.2

Основні відомості про підприємство ПП «ПМК-1»

Повне найменування юридичної особи	ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО ПМК-1
Скорочена назва	ПП «ПМК-1»
Код ЄДРПОУ	30273239
Дата реєстрації	25.01.1999 р.
Уповноважені особи	Бережний Ігор Васильович
Розмір статутного капіталу	3 500,00
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Форма власності	Недержавна власність
Контактна інформація	м. Дніпро, 49055, проспект Олександра Поля, будинок 143а.

Основним видом діяльності ПП «ПМК-1» є монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування (КВЕД 43.22). Цей напрям передбачає виконання повного комплексу робіт, пов'язаних із проєктуванням, встановленням, налагодженням, ремонтом і технічним обслуговуванням інженерних мереж і систем. Підприємство забезпечує монтаж сучасних водопровідних і теплотехнічних систем як у житлових, так і в промислових

об'єктах, що потребує високого рівня кваліфікації персоналу, дотримання технічних стандартів та екологічних вимог.

Окрім основної діяльності, підприємство здійснює посередницьку діяльність у торгівлі товарами широкого асортименту, оптову торгівлю залізними виробами, водопровідним і опалювальним устаткуванням і приладдям до нього, а також надає послуги з оренди й експлуатації власного або орендованого нерухомого майна. Додатково ПП «ПМК-1» займається діяльністю у сфері інжинірингу, геології, геодезії та технічного консультування, що свідчить про комплексний підхід до реалізації будівельно-монтажних проєктів і технічних рішень.

Основними видами діяльності ПП «ПМК-1» є Рис.1.1:

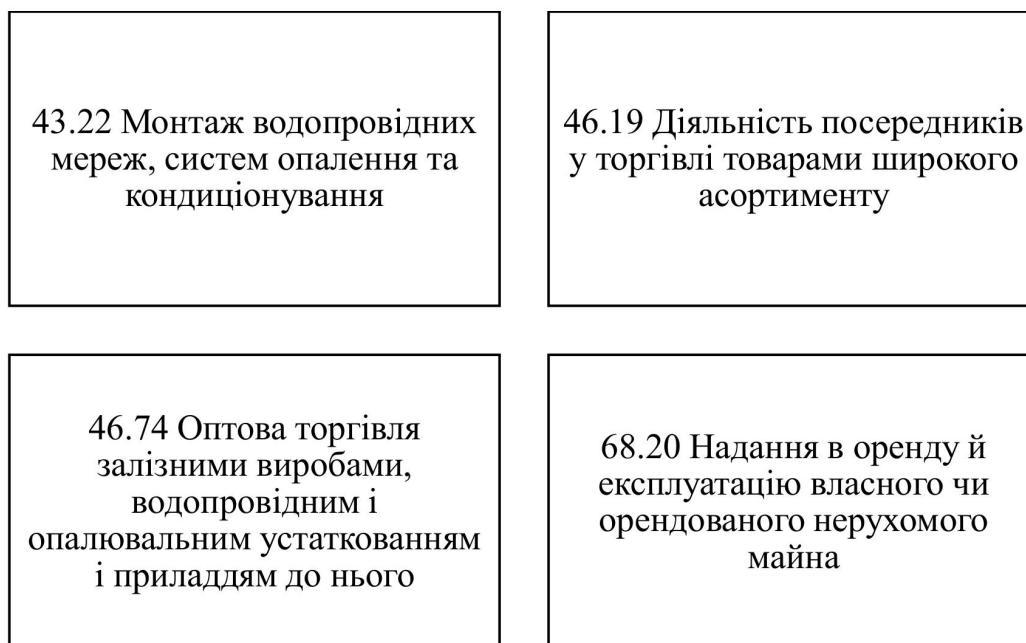

Рис. 1.1 Види діяльності ПП «ПМК-1» [18]

Важливим напрямом роботи є установлення та монтаж машин і устаткування, ремонт і технічне обслуговування електронного та оптичного устаткування, а також технічні випробування та дослідження, що забезпечують якість виконання проєктів і дотримання вимог безпеки. Крім того, підприємство здійснює надання в оренду автомобілів, легкових і вантажних транспортних засобів, що сприяє гнучкості в обслуговуванні клієнтів та організації логістичних

процесів. ПП «ПМК-1» характеризується диверсифікованою структурою діяльності, яка охоплює як виробничо-технічні, так і комерційні напрями. Завдяки цьому підприємство має можливість формувати стабільні грошові потоки, підтримувати належний рівень ліквідності та забезпечувати виконання договірних зобов'язань перед контрагентами.

Організаційна структура підприємства є функціональною, з чітким розподілом обов'язків між адміністративно-управлінським персоналом, інженерно-технічними працівниками та робітниками монтажних бригад. Управління здійснюється одноосібно директором, який приймає стратегічні та оперативні рішення, координує фінансову діяльність і контролює виконання виробничих завдань. Основними партнерами ПП «ПМК-1» є будівельно-монтажні компанії, постачальники інженерного устаткування, житлово-комунальні господарства та приватні замовники. Підприємство має стабільну ділову репутацію на місцевому ринку, характеризується гнучкістю у взаєморозрахунках і прагне до підвищення якості послуг.

Отже, діяльність ПП «ПМК-1» спрямована на забезпечення ефективного функціонування інженерно-технічних систем, розвиток технічного потенціалу, розширення клієнтської бази та підвищення фінансової стійкості. У цьому контексті особливого значення набуває організація належного обліку, аналізу і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволяє своєчасно оцінювати платоспроможність контрагентів, уникати фінансових ризиків і забезпечувати стабільність грошових потоків підприємства.

1.3 Аналіз фінансового стану ПП «ПМК-1»

Фінансовий стан підприємства є узагальнюючою характеристикою його ділової активності, платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності господарської діяльності. Для оцінювання фінансового стану ПП «ПМК-1» було проаналізовано основні показники за 2021-2024 роки в Таблиці 1.3:

Таблиця 1.3

Показники фінансового стану ПП «ПМК-1»

Показники	2021	2022	2023	2024
Дохід, грн	3 085 600	2 266 200	1 733 300	2 674 900
Чистий прибуток (збиток), грн	69 800	65 200	39 300	-551 100
Активи, грн	3 933 300	3 520 900	3 548 700	2 700 800
Зобов'язання, грн	892 200	414 600	403 100	106 300
Кількість працівників, осіб	12	8	8	7

Протягом аналізованого періоду діяльність ПП «ПМК-1» характеризувалася коливанням обсягів доходу. Найвищий показник спостерігався у 2021 році - 3 085,6 тис. грн, після чого у 2022 році дохід зменшився на 26,5 %, що може бути наслідком зниження попиту на монтажні послуги в умовах воєнного стану та обмеження господарської активності. У 2023 році підприємство зазнало подальшого зменшення доходів до 1 733,3 тис. грн, тобто майже вдвічі порівняно з 2021 роком. Проте у 2024 році спостерігається позитивна тенденція - зростання доходів до 2 674,9 тис. грн, що може свідчити про відновлення замовлень та розширення ринку послуг. Незважаючи на зростання виручки у 2024 році, підприємство отримало збиток у розмірі 551,1 тис. грн, тоді як у попередні роки діяльність була прибутковою (2021 р. - 69,8 тис. грн, 2022 р. - 65,2 тис. грн, 2023 р. - 39,3 тис. грн). Така ситуація може бути зумовлена підвищенням собівартості робіт, зростанням цін на матеріали та енергоносії, а також необхідністю оновлення технічної бази чи виплатою заборгованостей минулих періодів.

Протягом 2021–2024 років спостерігається зменшення загальної вартості активів підприємства з 3 933,3 тис. грн до 2 700,8 тис. грн, тобто на 31,3 %. Це

свідчить про скорочення обсягів господарської діяльності, зниження рівня майнового потенціалу та можливе вибуття частини основних засобів або зменшення оборотних активів.

Водночас підприємство значно зменшило свої зобов'язання - з 892,2 тис. грн у 2021 році до 106,3 тис. грн у 2024 році. Така тенденція є позитивною, адже свідчить про підвищення рівня фінансової незалежності та скорочення кредиторської заборгованості. Коефіцієнт автономії (співвідношення власного капіталу до активів) у 2024 році перевищує 0,95, що характеризує підприємство як фінансово стійке, однак із низьким рівнем залученого фінансування, що може обмежувати інвестиційні можливості. Кількість працівників на підприємстві поступово скорочується: з 12 осіб у 2021 році до 7 осіб у 2024 році. Це може бути наслідком оптимізації штатного розпису, автоматизації окремих процесів або зниження обсягів робіт. Водночас скорочення персоналу може негативно впливати на темпи виконання замовлень і якість наданих послуг.

Результати аналізу свідчать, що підприємство перебуває у стадії відновлення після зниження ділової активності у 2022–2023 роках. Незважаючи на певне покращення доходів у 2024 році, діяльність залишилася збитковою. Разом із тим підприємство демонструє високу платоспроможність, має низький рівень боргового навантаження та достатній запас фінансової стійкості.

Для покращення результатів діяльності ПП «ПМК-1» доцільно (Рис.1.2):

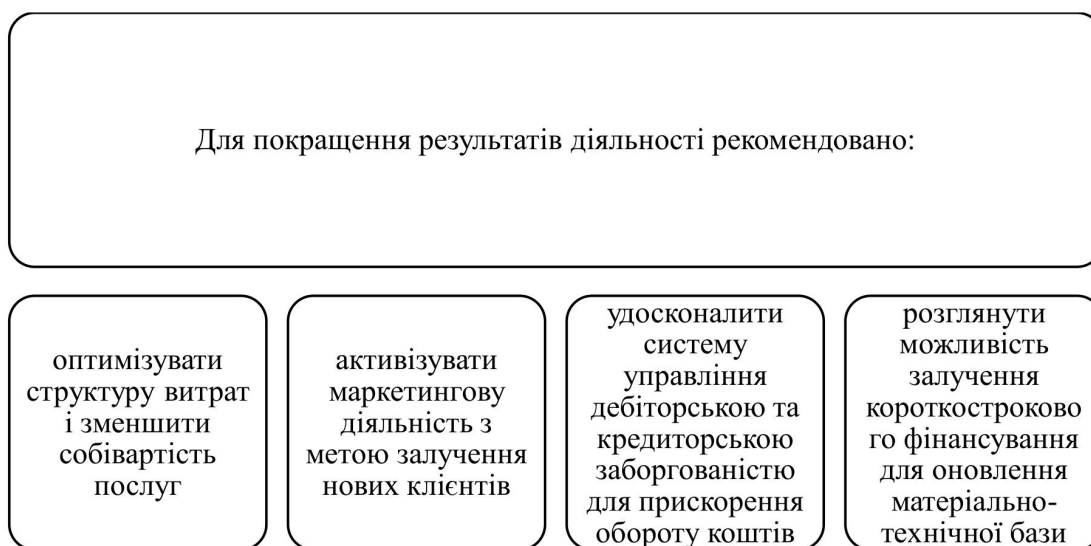

Рис. 1.2. Рекомендації для покращення результатів діяльності ПП «ПМК-1»

Отже, підприємство має потенціал до подальшого розвитку, однак потребує посилення фінансового контролю, раціонального управління ресурсами та формування ефективної політики розрахунків із контрагентами.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних засад організації та методики обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства дозволило зробити наступні висновки:

1. Нормативно-правове забезпечення обліку, аналізу та аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості в Україні формує багаторівневу систему, яка поєднує законодавчі, нормативні, міжнародні та методичні документи. Вона забезпечує єдині підходи до визнання, оцінки, відображення та розкриття інформації про заборгованості у фінансовій звітності підприємств. Законодавча база визначає загальні правила ведення обліку та правові аспекти зобов'язань між суб'єктами господарювання; національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку деталізують методику їх відображення, а міжнародні стандарти орієнтують підприємства на гармонізацію із світовими вимогами фінансової звітності.

2. Діяльність ПП «ПМК-1» спрямована на забезпечення ефективного функціонування інженерно-технічних систем, розвиток технічного потенціалу, розширення клієнтської бази та підвищення фінансової стійкості. У цьому контексті особливого значення набуває організація належного обліку, аналізу і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволяє своєчасно оцінювати платоспроможність контрагентів, уникати фінансових ризиків і забезпечувати стабільність грошових потоків підприємства.

3. Проведений аналіз фінансових показників діяльності ПП «ПМК-1» за 2021–2024 роки свідчить про нестійку динаміку доходів і прибутковості підприємства. Незважаючи на зростання обсягів виручки у 2024 році, підприємство зазнало збитків, що вказує на підвищення витратної частини або зниження ефективності господарських процесів. Одночасно простежується скорочення активів і чисельності працівників, що свідчить про певне зменшення масштабів діяльності. Водночас позитивним є суттєве зниження зобов'язань, що забезпечило високий рівень фінансової стійкості та автономності підприємства.

Загалом фінансовий стан ПП «ПМК-1» можна охарактеризувати як відносно стабільний, але з ознаками зниження прибутковості, що потребує посилення управління витратами, контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також активізації ділової активності. За умови впровадження заходів з оптимізації фінансових потоків та підвищення ефективності використання ресурсів підприємство має потенціал до відновлення рентабельності й зміцнення конкурентних позицій на ринку.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

2.1. Організація аналітичного та синтетичного обліку операцій із дебіторською заборгованістю підприємства

Методологічну основу обліку розрахунків із покупцями та замовниками в Україні є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [19]. Для обліку розрахунків із покупцями та замовниками на підприємстві особливо важливими є рахунки 36 і 34.

На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовленій договором.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» ведеться облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями.

Рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані» має такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» за дебетом відображається отримання векселя за продані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями, за кредитом – отримання коштів у погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо.

Аналітичний облік ведеться за кожним одержаним векселем [15].

Розглянемо на прикладах облік розрахунків із покупцями та замовниками у національній валюті.

1. Підприємство ПП «ПМК-1» надало послуги ТОВ «А» на суму 12000 -00 грн., в т.ч. ПДВ – 2000-00 грн. Оплата була здійснена протягом 10 днів із моменту отримання послуги. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.1):

Таблиця 2.1

Проведення по обліку надання послуг із відстрочкою платежу

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Надано послугу/Видаткова накладна	12000,00	361	703
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ кредит/Податкова накладна	2000,00	701	641
3	Здійснено оплату за надану послугу/Виписка банку	12000,00	311	361

2. Підприємство ПП «ПМК-1» надало послугу ТОВ «Б» на суму 18000 -00 грн., в т.ч. ПДВ – 3000-00 грн. Оплата була здійснена у повному обсязі до моменту надання послуги. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.2):

Таблиця 2.2

Проведення по обліку реалізації продукції із попередньою оплатою

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Здійснено попередню оплату за послугу/Виписка банку	18000,00	311	681
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Податкова накладна	3000,00	643	641
1	Надано послугу/Видаткова накладна	18000,00	361	703
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Бухгалтерська довідка	3000,00	701	643
3	Здійснено залік оплати / Бухгалтерська довідка	18000,00	681	361

Як видно із таблиці 2.2, при реалізації продукції на умовах попередньої оплати бухгалтерські проводки дещо ускладнюються.

3. Підприємство ПП «ПМК-1» створило резерв для відшкодування втрат із сумнівної заборгованості на суму 5000-00 грн. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Облік створення резервів сумнівної заборгованості

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Створено резерв сумнівних боргів/Бухгалтерська довідка	5000,00	944	38

Отже, резерв сумнівних боргів збільшує витрати підприємства.

Організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» забезпечує своєчасне і повне відображення фінансових операцій, що проводяться з покупцями та замовниками, а також дозволяє контролювати стан розрахунків із контрагентами на всіх етапах їх виконання. Чітке ведення

синтетичного та аналітичного обліку за кожним покупцем, замовником та за кожним пред'явленим до сплати рахунком сприяє оперативному виявленню простроченої або сумнівної заборгованості, а також формуванню резервів для її покриття. Такий підхід дозволяє підприємству забезпечувати об'єктивну оцінку фінансового результату та реальний рівень ліквідності, своєчасно вживати заходів для мінімізації ризиків неповернення коштів і оптимізувати управління оборотними активами. Крім того, належна організація обліку дебіторської заборгованості сприяє ефективному плануванню грошових потоків, підвищенню прозорості фінансової звітності та поліпшенню взаємовідносин із партнерами. Вона дозволяє своєчасно приймати управлінські рішення щодо відстрочки платежів, коригування умов договорів та роботи з боржниками, що, в свою чергу, забезпечує стабільність діяльності підприємства та збереження його фінансової стійкості.

Отже, правильно організований облік дебіторської заборгованості є не лише елементом бухгалтерського контролю, а й важливим інструментом управління фінансовими ресурсами, що безпосередньо впливає на ефективність господарської діяльності та довгострокову конкурентоспроможність ПП «ПМК-1».

2.2 Організація аналітичного та синтетичного обліку операцій із кредиторською заборгованістю підприємства

Грошова кредиторська заборгованість охоплює зобов'язання підприємства, пов'язані з отриманням короткострокових кредитів (рах. 601), поточним боргом за довгостроковими зобов'язаннями (рах. 611), заборгованістю за виданими векселями (рах. 621), розрахунками з постачальниками та підрядниками (рах. 631), розрахунками за податками та обов'язковими платежами (рах. 641, 642), зі страхування та єдиного соціального внеску (рах. 651), з учасниками підприємства за нарахованими дивідендами (рах. 671), а також з іншими кредиторами (рах. 685). Товарна кредиторська заборгованість представлена розрахунками за отриманими авансами від покупців і замовників (рах. 681), що

відображає зобов'язання підприємства поставити продукцію чи надати послуги у майбутньому. Для обліку поточної кредиторської заборгованості у національній валюті ПП «ПМК-1» використовує такі рахунки (Рис.2.1):

Грошова кредиторська заборгованість	Товарна кредиторська заборгованість
короткострокові кредити (601); поточний борг по довгостроковим зобов'язанням (611); заборгованість по вексям (621); розрахунки з постачальниками та підрядниками (631); розрахунки по податкам (641, 642); розрахунки по страхуванню, ЄСВ (651); розрахунки з учасниками, по дивідендам (671); розрахунки з іншими кредиторами (685) ⁴ .	розрахунки за отриманими авансами (681).

Рис. 2.1. Рахунки обліку кредиторської заборгованості [15]

На підприємстві дотримуються наступних правил обліку поточної кредиторської заборгованості (Рис.2.2):

відображення заборгованості на відповідних рахунках у момент появ
нарахування зобов'язання зі сплати процентів у разі їхньої наявності (зазвичай, наприкінці місяця)
нарахування зобов'язання зі сплати штрафів, пені у разі їхньої появи та визнання їх (зазвичай, у разі затримки оплати);
проведення інвентаризації заборгованість перед складанням фінансової звітності (обов'язково - для річної), та відображення її результатів в обліку
відображення на рахунках погашення боргу

Рис. 2.2. Правила обліку поточної кредиторської заборгованості

Щодо фінансової звітності, а саме - балансу, то кредиторська заборгованість відображена в 2 розділах, інформація по яким в залежності від виду форми балансу наведена нижче (Таблиця 2.4):

Таблиця 2.4

Відображення кредиторської заборгованості в балансі

Вид кредиторської заборгованості	Розділи балансу		
	Звичайний баланс ф.1 (НПСБО 1) [21]	Спрощена звітність	
		Баланс ф.1-м (НПСБО 25)	Баланс ф.1-мс (НПСБО 25) [20]
Довгострокова	Розділ II		
Поточна	Розділ III		

У разі якщо кредиторська заборгованість існує перед партнером, по якому є дебіторська, то взаємно згортати їх заборонено (п. 3 розділу IV НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності») [21]. Це можна лише, якщо з партнером проведений взаємозалік заборгованості, який відповідним чином документально оформлений, наприклад актом взаємозаліку або договором.

В примітках до фінансової звітності слід розкривати таку інформацію:

- перелік заборгованості з відповідними сумами, яка була включена по статтям балансу «Інші довгострокові зобов'язання» чи «Інші поточні зобов'язання»;

- непередбачувані зобов'язання, тобто такі, які можуть виникнути внаслідок певної події, результат якої буде відомий лише в майбутньому, наприклад у результаті програшу судової справи.

ПП «ПМК-1» також щодо обліку довгострокової/поточної кредиторської заборгованості дотримується таких правил:

- перед складанням балансу ту частину довгострокової заборгованості, яка буде погашатися впродовж 12 місяців, слід перевести до складу поточної (субрахунки 611 та 612);

- прострочена поточна заборгованість поточною й залишається і не стає від цього довгостроковою.

Розглянемо на прикладах облік розрахунків із постачальниками у національній валюті. У бухгалтерському обліку виникнення кредиторської заборгованості по розрахункам буде відображена наступними проводками (таблиця 2.5):

Таблиця 2.5

Облік виникнення кредиторської заборгованості по розрахункам

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Обороти по рахунках	
		Дт	Кт
1	2	4	5
1	Оприбутковано товари від постачальника	281	631
2	Відображено податковий кредит з ПДВ (до реєстрації податкової накладної постачальником)	6442	631
3	Постачальник зареєстрував податкову накладну	641	6442

У бухгалтерському обліку виникнення товарно - кредиторської заборгованості буде відображена наступними проводками (таблиця 2.6):

Таблиця 2.6

Облік виникнення товарно - кредиторської заборгованості

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Обороти по рахунках	
		Дт	Кт
1	2	4	5
1	Отримано попередню оплату від покупців	311	681
	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ за отриманою попередньою оплатою до реєстрації податкової накладної	6431	6432
	Податкова накладна зареєстрована	6432	6411

Бувають випадки, коли кредиторська заборгованість стає простроченою і не погашається. Безнадійна кредиторська заборгованість - це та прострочена кредиторська заборгованість, по якій минув строк позовної давності. У загальному випадку – 3 роки (ст. 257 ЦК). По штрафам і неустойкам - 1 рік (ст. 258 ЦК). У договорах ЗЕД може бути 4 роки. Однак, на час дії карантину COVID-19 та воєнного стану, строки позовної давності зупинені (п. 12, п. 19 Перехідних положень ЦК).

Для списання безнадійної кредиторської заборгованості оформляють:

- акт інвентаризації (див. нижче про інвентаризацію);
- внутрішній наказ керівника на списання;
- бухгалтерську довідку (у довільній формі, вказується сума, причини списання, підстава – наказ керівника, супровідні документи за наявності, податкові наслідки та їхній розрахунок).

Якщо кредиторську заборгованість із вичерпаним строком позовної давності виявили в результаті інвентаризації, до акту інвентаризації розрахунків додається довідка про кредиторську заборгованість, за якою сплинув строк позовної давності, і зазначається:

- найменування і місцезнаходження кредиторів;
- суми, причини, дати і підстави виникнення заборгованості (п. 7.5 розд. III Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань) [22].

За такою заборгованістю керівникові підприємства доведеться ухвалити рішення про списання з урахуванням застережень пункту 5 статті 267 ЦК. Якщо виявлену в результаті інвентаризації кредиторку з вичерпаним строком ПД плануєте списати, за нею окремо необхідно оформити акт інвентаризації кредиторської заборгованості.

Щодо списання кредиторської заборгованості можливо 2 ситуації:

- списання до закінчення строку позовної давності;
- списання після закінчення строку позовної давності.

Для списання заборгованості у першому випадку необхідні докази того, що вона не може або не повинна уже оплачуватися, так як просто так списати кредиторку не можна. У п. 5 НП(С)БО 11 сказано, що списати можна лише коли на дату балансу зобов'язання не підлягає погашенню. Якогось конкретного переліку таких доказів в нормативних документах немає, але в найтипівіших ситуаціях ними можуть бути:

прощення боргу кредитором – необхідні або укладення додаткової угоди до договору, або додатку до договору. Одного листа від кредитора, якщо про такий

момент не був передбачений у договорі, може бути й недостатньо. Принаймні так вважають податківці, наприклад, у листі ДФС від 13.02.2018 № 598 [23].

- смерть кредитора-фізособи – необхідна копія свідоцтва про смерть;
- ліквідація юрособи – відповідний запис у ЄДР.

В останніх 2-х ситуаціях навіть наявність доказів ще може нічого не означати, так як у фізособи може виявитися спадкоємець (строк відкриття спадщини, до речі, півроку), а у ліквідованої юрособи правонаступник. Але у будь-якому разі треба проконсультуватися з юристами або ж почекати поки не сплине строк позовної давності.

2.3 Дисконтування довгострокової заборгованості

Дисконтувати довгострокову заборгованість вимагають НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [10] та НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [11]. Для оцінки довгострокової заборгованості використовується теперішня вартість. Таку вартість отримують шляхом дисконтування майбутніх платежів, яка очікується для погашення зобов'язання. Дисконтувати можна лише грошову довгострокову заборгованість. Прикладом грошової заборгованості є борг за відвантаженими чи отриманими товарами, борги за позиками, векселями, облігаціями, а також заборгованість за депозитами чи кредитами у банках.

До довгострокової належить заборгованість, яка не є поточною. Наприклад, довгострокова дебіторська заборгованість:

- має бути погашена після 12 місяців з дати балансу;
- не виникає в ході нормального операційного циклу.

Необхідність дисконтування відрізняє довгострокову заборгованість від поточної. Остання обліковується за її первісною (фактичною) вартістю, тобто за тією ж самою вартістю, за якою вона початково виникла [10].

Дисконтування не застосовується до:

- негрошової, наприклад «товарної» заборгованості. Це заборгованість, яка погашається товарами, іншими активами або ж роботами, послугами. Наприклад, заборгованість за попередньою оплатою (авансами). Таку заборгованість не

дисконтують навіть якщо вона довгострокова. Причина - товари та інші активи мають власну вартість, ринкове значення якої у довгостроковому періоді може змінитися, а тому дисконтування втрачає сенс. Щодо робіт і послуг, то вони вже фактично сплачені та мають увійти до собівартості/витрат за тією ціною, за якою вже сплачені;

- довгострокової заборгованості, за якою нараховуються відсотки, якщо такі відсотки відповідають ринковій ставці. Наприклад, ситуація отримання у банку кредиту.

- довгострокової заборгованості з фінансової оренди/лізингу. Точніше, облік фінансової оренди здійснюється за спеціальними правилами НП(С)БО 14 «Оренда» [24]. Однак в його основі теж теперішня вартість, а отже, використовується дисконтування, але з дещо іншим підходом до відображення в обліку.

Дисконтують лише грошову довгострокову заборгованість, яка погашається у майбутньому грошовими платежами у національній/іноземній валюті чи активами, що належать до еквівалентів грошових коштів.

Не дисконтуються такі види заборгованості:

- прострочена поточна заборгованість. Поточна заборгованість, яка вчасно не була погашена, не вважається довгостроковою заборгованістю, адже кредитор не знає, коли боржник погасить таку заборгованість. І це може статися як впродовж 12 місяців, так і пізніше. Крім того, навіть технічно дисконтування зробити неможливо, адже неможливо визначити часовий період і частоту надходжень грошових потоків, так як невідомий час погашення;

- заборгованість «на вимогу». Якщо строк погашення договором не вказаний, або ж він залежить від того, коли кредитор пред'явить вимогу, то така заборгованість вважається поточною, а не довгостроковою. Адже за нею не можна сказати, що строк її погашення перевищує 12 місяців — кредитор може пред'явити вимогу у будь-який момент, не чекаючи рік. Також є така норма, що якщо договір не містить строку повернення позики або цей строк визначається

моментом вимоги, то такий борг треба повернути впродовж 30 к. днів, що відповідає термінам поточної заборгованості [9].

2.4. Удосконалення організації та методики обліку дебіторської та кредиторської заборгованості

Сучасні умови господарювання, зростання обсягів безготівкових розрахунків, а також необхідність забезпечення платоспроможності підприємства потребують постійного вдосконалення системи обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості. На прикладі ПП «ПМК-1» можна зазначити, що, попри належну організацію бухгалтерського обліку, існує потреба в підвищенні аналітичності інформації, оперативності її отримання та в запровадженні сучасних інструментів управління розрахунками з контрагентами.

Удосконалення організації обліку має бути спрямоване на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, зменшення ризику виникнення безнадійних боргів, забезпечення прозорості звітності та своєчасного прийняття управлінських рішень. Пропонується три основні напрями удосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» (Рис.2.3):

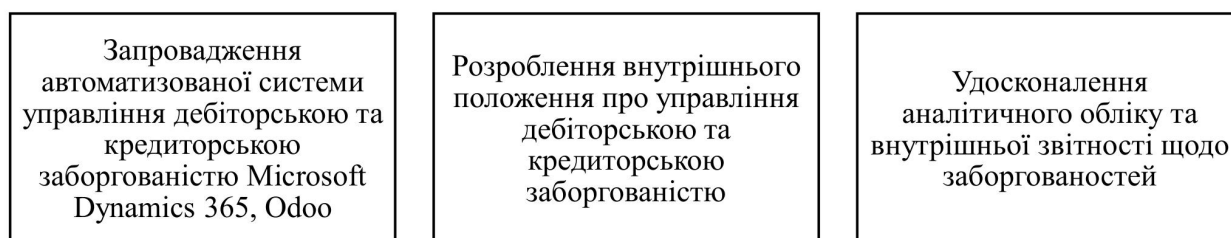

Рис. 2.3. Пропозиції щодо удосконалення організації та методики обліку дебіторської та кредиторської заборгованості підприємству ПП «ПМК-1»

Одним із ключових напрямів вдосконалення є автоматизація облікових процесів шляхом впровадження спеціалізованих програмних рішень (наприклад, Microsoft Dynamics 365, Odoo). Автоматизація дозволить підприємству забезпечити:

- своєчасне формування та оновлення даних щодо стану розрахунків із контрагентами;
- аналітичну деталізацію заборгованості за термінами, договорами, контрагентами;
- автоматичне формування резервів сумнівних боргів відповідно до встановлених критеріїв;
- контроль за простроченими платежами та своєчасне нагадування клієнтам про необхідність оплати.

Результатом упровадження такої системи стане підвищення точності облікових даних, зменшення ймовірності помилок, а також покращення контролю за платіжною дисципліною контрагентів.

Другим напрямом удосконалення є створення внутрішнього нормативного документа «Положення про управління дебіторською та кредиторською заборгованістю». Такий документ має визначати:

- порядок ведення аналітичного та синтетичного обліку заборгованостей;
- критерії класифікації дебіторської заборгованості на поточну, прострочену, сумнівну та безнадійну;
- процедури формування резервів, списання боргів та взаємозаліку зобов'язань;
- відповідальних осіб за моніторинг розрахунків і строки надання звітності.

Запровадження такого положення сприятиме систематизації облікових процесів, посиленню внутрішнього контролю та підвищенню фінансової дисципліни в розрахунках з партнерами.

Третім напрямом є розширення системи аналітичного обліку за рахунок введення додаткових аналітичних розрізів. Доцільно вести облік заборгованості не лише за контрагентами, а й за:

- договорами (для визначення фінансового результату за окремими контрактами);

- строками виникнення та погашення (для аналізу динаміки заборгованості);

- відповідальними менеджерами або підрозділами (для посилення контролю за станом розрахунків).

Рекомендується також запровадити систему внутрішньої звітності, яка передбачатиме щомісячне формування аналітичних таблиць, графіків прострочених платежів, рейтингу контрагентів за платіжною дисципліною. Це дозволить керівництву оперативно реагувати на проблеми із заборгованістю, приймати обґрунтовані рішення щодо відстрочок платежів, знижок або застосування штрафних санкцій.

Удосконалення організації та методики обліку дебіторської й кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» повинно бути спрямоване на інтеграцію сучасних цифрових технологій, підвищення аналітичної спроможності бухгалтерського обліку та зміцнення внутрішнього контролю. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства, оптимізації його грошових потоків та зменшенню ризику втрати ліквідності.

Висновки до розділу 2

Дослідження організації та методики обліку дебіторської та кредиторської заборгованості дозволило зробити наступні висновки:

1. Організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» забезпечує своєчасне і повне відображення фінансових операцій, що проводяться з покупцями та замовниками, а також дозволяє контролювати стан розрахунків із контрагентами на всіх етапах їх виконання. Чітке ведення синтетичного та аналітичного обліку за кожним покупцем, замовником та за кожним пред'явленим до сплати рахунком сприяє оперативному виявленню простроченої або сумнівної заборгованості, а також формуванню резервів для її покриття. Такий підхід дозволяє підприємству забезпечувати об'єктивну оцінку фінансового результату та реальний рівень ліквідності, своєчасно вживати заходів для мінімізації ризиків неповернення коштів і оптимізувати управління оборотними активами.

2. Дисконтувати довгострокову заборгованість вимагають НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [10] та НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [11]. Для оцінки довгострокової заборгованості використовується теперішня вартість. Таку вартість отримують шляхом дисконтування майбутніх платежів, яка очікується для погашення зобов'язання. Дисконтувати можна лише грошову довгострокову заборгованість. Прикладом грошової заборгованості є борг за відвантаженими чи отриманими товарами, борги за позиками, векселями, облігаціями, а також заборгованість за депозитами чи кредитами у банках.

3. Удосконалення організації та методики обліку дебіторської й кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» повинно бути спрямоване на інтеграцію сучасних цифрових технологій, підвищення аналітичної спроможності бухгалтерського обліку та зміцнення внутрішнього контролю. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства, оптимізації його грошових потоків та зменшенню ризику втрати ліквідності.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Теоретичні основи аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства

Дебіторська і кредиторська заборгованість є невід'ємними складовими фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. Вони відображають взаємні зобов'язання між суб'єктами господарювання, впливають на ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість і ділову активність. Ефективне управління цими видами заборгованості потребує системного аналізу та контролю, що забезпечують своєчасне виявлення ризиків неплатежів, раціональне використання оборотного капіталу й підтримання стабільності фінансових потоків підприємства.

До основних завдань аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості належать (Рис.3.1):

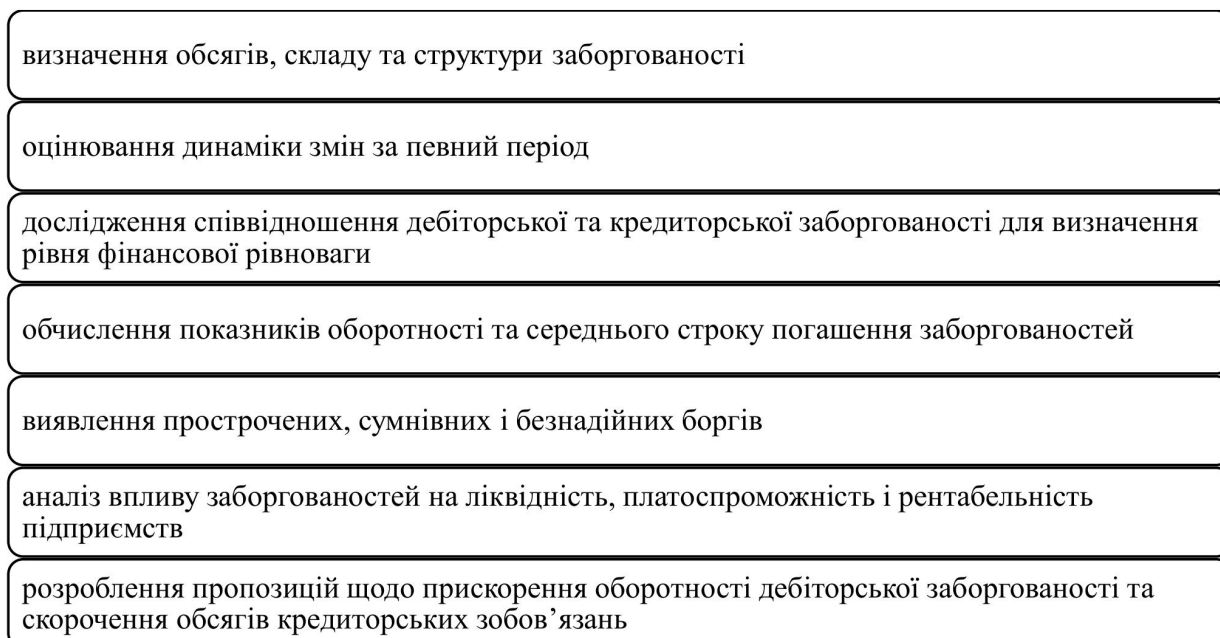

Рис. 3.1. Основні завдання аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості належать

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості є процесом дослідження складу, структури, динаміки та співвідношення зобов'язань підприємства перед контрагентами та його вимог до них, спрямований на оцінку ефективності розрахункової політики й визначення напрямів оптимізації фінансових ресурсів. Основною метою аналізу є забезпечення своєчасного прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ліквідності, уникнення фінансових утруднень і покращення платіжної дисципліни.

Для оцінювання стану розрахунків використовують систему показників, серед яких основними є (Табл.3.1):

Таблиця 3.1

Показники для оцінювання стану дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства [25]

№	Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Пояснення результату
1	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{середня дебіторська заборгованість}}$	Визначає, скільки разів за період дебіторська заборгованість перетворюється в грошові кошти.	Чим вищий показник, тим швидше підприємство отримує кошти від покупців.
2	Період погашення дебіторської заборгованості	$\frac{365}{\text{коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості}}$	Показує середню тривалість погашення дебіторської заборгованості у днях.	Менше значення означає ефективнішу політику управління дебіторською заборгованістю.

3	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{собівартість реалізованої продукції}}{\text{серднє кредиторська заборгованість}}$	Характеризує швидкість розрахунків підприємства з постачальниками та іншими кредиторами.	Занадто високий показник свідчить про швидкі виплати, низький - про ризик втрати довіри постачальників.
4	Період погашення кредиторської заборгованості	$\frac{365}{\text{коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості}}$	Показує середній період часу, протягом якого підприємство сплачує свої борги постачальникам.	Оптимальне значення має забезпечувати баланс між ліквідністю і діловою репутацією.
5	Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Кредиторська заборгованість}}$	Визначає рівень фінансової збалансованості розрахунків.	Значення близьке до 1 свідчить про рівновагу; перевищення 1 - про можливі проблеми з ліквідністю.
6	Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань оборотними активами	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	Відображає здатність підприємства погашати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.	Оптимальне значення - від 1,5 до 2,0; менше 1 - ознака ризику неплатоспроможності.

Джерелами інформації для аналізу є Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати, оборотно-сальдова відомість по рахунках 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» та 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», відомості аналітичного обліку, а також договори з контрагентами та виписки банку. На основі цих даних аналітик має можливість визначити обсяг і структуру заборгованостей, виявити тенденції їх змін, розрахувати показники оборотності та зробити висновки щодо ефективності управління.

Важливою складовою ефективного управління є контроль дебіторської та кредиторської заборгованості. Його основна мета полягає у забезпеченні достовірності облікових даних, своєчасності розрахунків, попередженні утворення прострочених та безнадійних боргів. Контрольні процедури включають перевірку правильності документального оформлення операцій, дотримання умов договорів, звірку взаємних розрахунків, а також аналіз руху коштів за розрахунковими рахунками. Контроль здійснюється як внутрішніми силами бухгалтерської служби, так і під час зовнішнього аудиту. Його результати дозволяють виявити недоліки в обліку, прорахунки у фінансовій політиці, а також оцінити ризики неплатоспроможності контрагентів. Роль аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості у фінансовому менеджменті полягає у формуванні інформаційної бази для ухвалення управлінських рішень, спрямованих на підтримання оптимального рівня заборгованості. Занадто велика дебіторська заборгованість знижує ліквідність підприємства, тоді як надмірна кредиторська підвищує ризик втрати фінансової стійкості та ділової репутації.

3.2. Організація та методика аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1»

Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості є важливим елементом фінансового менеджменту підприємства, оскільки забезпечує оцінку ефективності управління розрахунками, ліквідності активів і стабільності фінансових потоків. Для ПП «ПМК-1», яке здійснює діяльність у сфері монтажу

водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування, управління заборгованістю має особливе значення, оскільки підприємство працює з великою кількістю контрагентів - замовників, постачальників і підрядників.

Організація аналізу розрахунків передбачає систематичне зіставлення обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, визначення їх структури, динаміки та розрахунок фінансових коефіцієнтів, що відображають швидкість обороту коштів і рівень платоспроможності підприємства. Для проведення аналізу використано дані фінансової звітності ПП «ПМК-1» за 2023-2024 рр.:

Таблиця 3.2

Основні аналітичні показники розрахунків ПП «ПМК-1»

Показник	Формула	2024 р.	2023 р.	Відхилення	Пояснення результату
1. Виручка від реалізації, тис. грн	-	2 674,9	1 733,3	+941,6	Зростання доходу на 54,3 % свідчить про активізацію діяльності.
2. Активи, тис. грн	-	2 700,8	3 548,7	-847,9	Зменшення активів вказує на скорочення майнової бази підприємства.
3. Зобов'язання, тис. грн	-	106,3	403,1	-296,8	Зменшення кредиторської заборгованості є позитивною тенденцією.

4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{середня дебіторська заборгованість}}$	5,2	4,8	+0,4	Прискорення обороту дебіторки означає поліпшення платіжної дисципліни контрагентів.
5. Період погашення дебіторської заборгованості	$\frac{365}{\text{коефіцієнт оборотності кредиторський}}$	70,2	76,0	-5,8 дн.	Скорочення терміну погашення свідчить про кращий контроль за дебіторами.
6. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\frac{\text{собівартість реалізованої продукції}}{\text{середня кредиторська заборгованість}}$	8,7	5,6	+3,1	Підприємство швидше розраховується з постачальниками.
7. Період погашення кредиторської заборгованості	$\frac{365}{\text{коефіцієнт оборотності кредиторський}}$	42,0	65,2	-23,2 дн.	Зменшення строку оплати свідчить про зміцнення платоспроможності.
8. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Кредиторська заборгованість}}$	1,4	1,9	-0,5	Підприємство зберігає відносну збалансованість у розрахунках.

9. Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань оборотними активами	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	2,1	1,7	+0,4	Показник перевищує норматив (1,5), що підтверджує добру короткострокову ліквідність.
---	---	-----	-----	------	--

Проведений аналіз показав, що у 2024 році підприємство значно поліпшило ефективність управління розрахунками. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зріс до 5,2 оборотів, що означає прискорення повернення коштів від покупців і позитивно впливає на грошові потоки. Період погашення дебіторської заборгованості скоротився майже на 6 днів, що свідчить про посилення контролю за розрахунками та зменшення ризику неповернення боргів. Кредиторська заборгованість також характеризується позитивною динамікою: зменшився як її обсяг, так і період погашення. Це означає, що ПП «ПМК-1» розраховується зі своїми постачальниками швидше, зміцнюючи партнерські відносини й фінансову репутацію. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості свідчить про те, що підприємство не допускає надмірного накопичення боргів перед постачальниками, при цьому забезпечуючи достатню гнучкість у взаєморозрахунках. Високий коефіцієнт покриття поточних зобов'язань оборотними активами підтверджує високу платоспроможність і фінансову стійкість підприємства у короткостроковій перспективі.

3.3. Організація контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості та шляхи його вдосконалення

Проблематику обліку, аналізу та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості досліджували сучасні українські вчені. Так, М. Яремик акцентує увагу на особливостях тестування системи внутрішнього контролю під час

аудиту кредиторської заборгованості, пропонуючи алгоритм оцінки надійності контрольних процедур [26]. Л. Ткачук та Ч. Венда розглядають теоретико-методологічні засади управління дебіторською заборгованістю, визначаючи оптимальні підходи до її моніторингу та мінімізації ризиків неповернення [27]. І. Крупельницька досліджує сучасні аспекти обліку й контролю розрахунків з покупцями, акцентуючи на важливості автоматизації та аналітичного супроводу [28]. Н. Зарудна визначає мету та завдання внутрішнього контролю дебіторської заборгованості в умовах нестабільного економічного середовища [29], а О. Марусич і В. Шарманська формують дескриптивні засади ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її адекватного відображення у фінансовій звітності підприємства [30].

Контроль за станом дебіторської і кредиторської заборгованості є важливою складовою системи фінансового управління підприємства, оскільки забезпечує достовірність облікових даних, запобігає виникненню прострочених боргів, сприяє підтриманню ліквідності та фінансової стабільності. Для підприємства ПП «ПМК-1», яке здійснює господарську діяльність у сфері надання послуг і має значну кількість контрагентів, належно організований внутрішній контроль у сфері розрахунків є передумовою ефективного управління оборотним капіталом.

На ПП «ПМК-1» система внутрішнього контролю дебіторської і кредиторської заборгованості включає такі основні елементи (Рис.3.2):

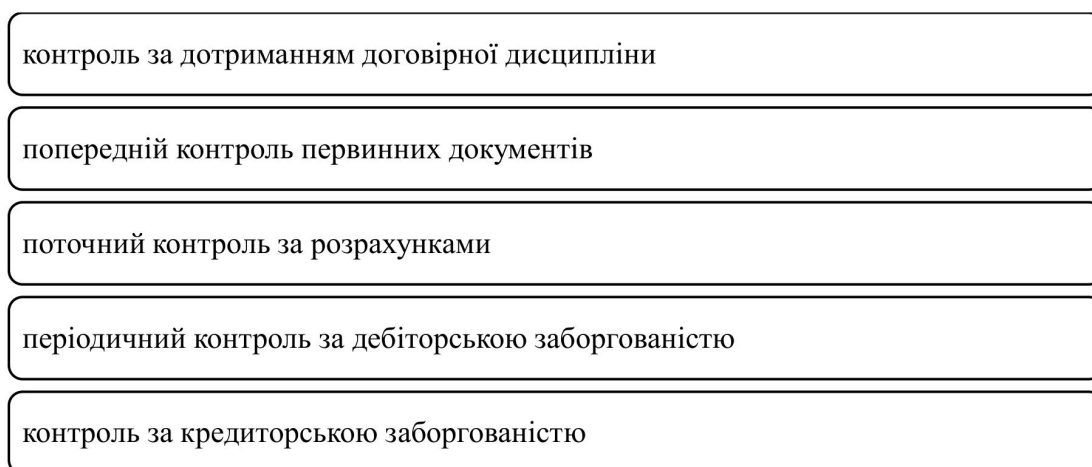

Рис. 3.2. Система внутрішнього контролю дебіторської і кредиторської заборгованості ПП «ПМК-1»

Контроль за дотриманням договірної дисципліни передбачає перевірку правильності оформлення договорів з контрагентами, наявності в них чітко визначених строків та умов розрахунків. Попередній контроль первинних документів полягає у перевірці правильності оформлення актів виконаних робіт, рахунків-фактур, видаткових накладних, платіжних доручень. Поточний контроль за розрахунками, який здійснюється бухгалтерією шляхом звірки даних аналітичного обліку з синтетичними рахунками. Періодичний контроль за дебіторською заборгованістю передбачає аналіз вікової структури боргів, визначення частки сумнівних і безнадійних боргів, створення резервів відповідно до вимог П(С)БО 10. Контроль за кредиторською заборгованістю спрямований на недопущення прострочених зобов'язань, правильність відображення розрахунків у звітності та забезпечення своєчасності платежів постачальникам, бюджету і працівникам. Відповідальність за організацію та здійснення контролю несе головний бухгалтер, а безпосередні контрольні процедури здійснюють бухгалтер-економіст і керівники структурних підрозділів, які укладають договори та супроводжують їх виконання.

Для забезпечення достовірності облікових даних у частині розрахунків із контрагентами на підприємстві застосовуються такі контрольні процедури (Рис.3.3):

Звірка залишків між бухгалтерськими рахунками підприємства і даними контрагентів (акти звіряння взаєморозрахунків).

Інвентаризація розрахунків, що проводиться щонайменше один раз на рік перед складанням річної фінансової звітності. Її результати оформлюються актами звірки та довідками щодо сумнівних боргів.

Контроль відповідності аналітичного та синтетичного обліку, який полягає у перевірці співпадіння підсумків оборотно-сальдових відомостей із даними головної книги.

Перевірка своєчасності оплати рахунків за допомогою реєстрів прострочених платежів і графіків очікуваних надходжень грошових коштів.

Оцінка резерву сумнівних боргів, яка здійснюється на основі аналізу минулого досвіду підприємства щодо неповернення дебіторської заборгованості.

Рис. 3.3. Контрольні процедури ПП «ПМК-1»

З метою удосконалення системи контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості на ПП «ПМК-1» доцільно реалізувати такі пропозиції (Рис.3.4):

Впровадження системи управління розрахунками

- Доцільно інтегрувати програмний модуль контролю дебіторської заборгованості в бухгалтерську систему, що дозволить автоматично формувати реєстри боржників, здійснювати моніторинг строків оплати та попереджати відповідальних осіб про ризики прострочення. Це зменшить ймовірність помилок і підвищить оперативність контролю.

Удосконалення внутрішнього регламенту розрахунків із контрагентами

- Необхідно розробити внутрішній нормативний документ, який регулюватиме порядок надання відстрочок платежів, процедуру погодження кредитних лімітів для постійних покупців, відповідальність за несвоєчасне надходження коштів. Це сприятиме підвищенню дисципліни розрахунків і зниженню дебіторського ризику.

Запровадження системи внутрішнього аудиту розрахунків

- Регулярні перевірки розрахунків незалежним внутрішнім аудитором або ревізійною комісією дозволять своєчасно виявляти порушення облікової політики, недостовірність даних і нецільове використання коштів. Внутрішній аудит також забезпечить оцінку ефективності контролю і надаватиме рекомендації щодо усунення виявлених недоліків.

Посилення аналітичного контролю за ризиками неповернення дебіторської заборгованості

- Доцільно впровадити систему оцінювання фінансової надійності контрагентів до моменту укладення договорів, використовуючи відкриті джерела, податкові звіти та аналітичні показники платоспроможності. Це допоможе запобігти співпраці з ненадійними партнерами.

Рис. 3.4. Пропозиції щодо удосконалення системи контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості на ПП «ПМК-1»

Ефективна організація контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» є необхідною умовою забезпечення достовірності фінансової інформації, стабільності грошових потоків та підвищення фінансової стійкості. Удосконалення контрольних процедур, автоматизація процесів та посилення аналітичної складової дозволять підприємству своєчасно виявляти ризики неплатежів, мінімізувати втрати і забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами.

Висновки до розділу 3

Дослідження організації та методики аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства дозволило зробити наступні висновки:

1. Аналіз і контроль дебіторської та кредиторської заборгованості є важливими інструментами управління фінансовими потоками підприємства. Вони сприяють зміцненню дисципліни розрахунків, забезпечують економічну стабільність і створюють передумови для сталого розвитку суб'єкта господарювання. Завдяки систематичному аналізу підприємство може своєчасно виявляти проблеми неплатоспроможності контрагентів, визначати ефективність політики розрахунків та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Контроль, у свою чергу, забезпечує достовірність облікових даних, запобігає виникненню простроченої заборгованості та сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства. Ефективна організація аналізу й контролю є запорукою збалансованості грошових потоків, оптимізації оборотного капіталу та зміцнення ділової репутації підприємства.

2. Організація аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості на ПП «ПМК-1» є ефективною, що дозволяє підприємству підтримувати стабільний грошовий обіг, уникати прострочених боргів і забезпечувати фінансову стабільність діяльності. Подальше удосконалення аналізу варто спрямувати на підвищення точності прогнозування грошових потоків, посилення аналітичного контролю за платіжною дисципліною клієнтів та оптимізацію структури заборгованостей.

3. Ефективна організація контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» є необхідною умовою забезпечення достовірності фінансової інформації, стабільності грошових потоків та підвищення фінансової стійкості. Удосконалення контрольних процедур, автоматизація процесів та посилення аналітичної складової дозволять підприємству своєчасно виявляти ризики неплатежів, мінімізувати втрати і забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження теми «Організація та методика обліку, аналізу і контролю дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства (на прикладі ПП «ПМК-1»)» було розглянуто теоретичні, методичні та практичні аспекти управління розрахунками з дебіторами та кредиторами, що дозволило зробити наступні висновки:

1. Нормативно-правове забезпечення обліку, аналізу та аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості в Україні формує багаторівневу систему, яка поєднує законодавчі, нормативні, міжнародні та методичні документи. Вона забезпечує єдині підходи до визнання, оцінки, відображення та розкриття інформації про заборгованості у фінансовій звітності підприємств. Законодавча база визначає загальні правила ведення обліку та правові аспекти зобов'язань між суб'єктами господарювання; національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку деталізують методикау їх відображення, а міжнародні стандарти орієнтують підприємства на гармонізацію із світовими вимогами фінансової звітності.

2. Діяльність ПП «ПМК-1» спрямована на забезпечення ефективного функціонування інженерно-технічних систем, розвиток технічного потенціалу, розширення клієнтської бази та підвищення фінансової стійкості. У цьому контексті особливого значення набуває організація належного обліку, аналізу і контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволяє своєчасно оцінювати платоспроможність контрагентів, уникати фінансових ризиків і забезпечувати стабільність грошових потоків підприємства.

3. Проведений аналіз фінансових показників діяльності ПП «ПМК-1» за 2021–2024 роки свідчить про нестійку динаміку доходів і прибутковості підприємства. Незважаючи на зростання обсягів виручки у 2024 році, підприємство зазнало збитків, що вказує на підвищення витратної частини або зниження ефективності господарських процесів. Одночасно простежується скорочення активів і чисельності працівників, що свідчить про певне зменшення

масштабів діяльності. Водночас позитивним є суттєве зниження зобов'язань, що забезпечило високий рівень фінансової стійкості та автономності підприємства.

Загалом фінансовий стан ПП «ПМК-1» можна охарактеризувати як відносно стабільний, але з ознаками зниження прибутковості, що потребує посилення управління витратами, контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також активізації ділової активності. За умови впровадження заходів з оптимізації фінансових потоків та підвищення ефективності використання ресурсів підприємство має потенціал до відновлення рентабельності й зміцнення конкурентних позицій на ринку.

4. Організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» забезпечує своєчасне і повне відображення фінансових операцій, що проводяться з покупцями та замовниками, а також дозволяє контролювати стан розрахунків із контрагентами на всіх етапах їх виконання. Чітке ведення синтетичного та аналітичного обліку за кожним покупцем, замовником та за кожним пред'явленим до сплати рахунком сприяє оперативному виявленню простроченої або сумнівної заборгованості, а також формуванню резервів для її покриття. Такий підхід дозволяє підприємству забезпечувати об'єктивну оцінку фінансового результату та реальний рівень ліквідності, своєчасно вживати заходів для мінімізації ризиків неповернення коштів і оптимізувати управління оборотними активами.

5. Дисконтувати довгострокову заборгованість вимагають НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [10] та НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [11]. Для оцінки довгострокової заборгованості використовується теперішня вартість. Таку вартість отримують шляхом дисконтування майбутніх платежів, яка очікується для погашення зобов'язання. Дисконтувати можна лише грошову довгострокову заборгованість. Прикладом грошової заборгованості є борг за відвантаженими чи отриманими товарами, борги за позиками, векселями, облігаціями, а також заборгованість за депозитами чи кредитами у банках.

6. Удосконалення організації та методики обліку дебіторської й кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» повинно бути

спрямоване на інтеграцію сучасних цифрових технологій, підвищення аналітичної спроможності бухгалтерського обліку та зміцнення внутрішнього контролю. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства, оптимізації його грошових потоків та зменшенню ризику втрати ліквідності.

7. Аналіз і контроль дебіторської та кредиторської заборгованості є важливими інструментами управління фінансовими потоками підприємства. Вони сприяють зміцненню дисципліни розрахунків, забезпечують економічну стабільність і створюють передумови для сталого розвитку суб'єкта господарювання. Завдяки систематичному аналізу підприємство може своєчасно виявляти проблеми неплатоспроможності контрагентів, визначати ефективність політики розрахунків та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Контроль, у свою чергу, забезпечує достовірність облікових даних, запобігає виникненню простроченої заборгованості та сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства. Ефективна організація аналізу й контролю є запорукою збалансованості грошових потоків, оптимізації оборотного капіталу та зміцнення ділової репутації підприємства.

8. Організація аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості на ПП «ПМК-1» є ефективною, що дозволяє підприємству підтримувати стабільний грошовий обіг, уникати прострочених боргів і забезпечувати фінансову стабільність діяльності. Подальше удосконалення аналізу варто спрямувати на підвищення точності прогнозування грошових потоків, посилення аналітичного контролю за платіжною дисципліною клієнтів та оптимізацію структури заборгованостей.

9. Ефективна організація контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованості на підприємстві ПП «ПМК-1» є необхідною умовою забезпечення достовірності фінансової інформації, стабільності грошових потоків та підвищення фінансової стійкості. Удосконалення контрольних процедур, автоматизація процесів та посилення аналітичної

складової дозволять підприємству своєчасно виявляти ризики неплатежів, мінімізувати втрати і забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шепель, Т.; Вінтоняк, А. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості: вітчизняний та зарубіжний досвід. Економіка та суспільство, 2023, 52.
2. Ткачук, Л. М.; Венда, Ч. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. Innovation and Sustainability. № 1: 84–90., 2023.
3. Пінчук, Т.; Стефанович, Н.; Кумейко, А. Економічна характеристика дефініції «дебіторська заборгованість» та методологічні підходи до її класифікації. Економіка та суспільство, 2023, 47.
4. О.М. Rybalko; А.В. Bondarenko. Облік кредиторської заборгованості та її аналіз. Problemy Ekonomiky, 2022, 3: 137-142.
5. Яструбський, М; Левкович, І. Проблеми обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами. Економіка та суспільство, 2022, 38.
6. Марусич, О.; Шарманська, В. Дескриптивні засади ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її репрезентація у звітності. Економіка та суспільство, 2022, 35.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 01.11.2025)
8. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 01.11.2025)
9. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 01.11.2025)
10. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ; Мінфін України від 08.10.1999 № 237 // База

даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0725-99> (дата звернення: 01.11.2025)

11. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" : Наказ; Мінфін України від 31.01.2000 № 20 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0085-00> (дата звернення: 01.11.2025)

12. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_013 (дата звернення: 01.11.2025)

13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37). Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_051 (дата звернення: 01.11.2025)

14. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_016 (дата звернення: 01.11.2025)

15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інструкція; Мінфін України від 30.11.1999 № 291 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0893-99> (дата звернення: 01.11.2025)

16. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України : Наказ; Мінфін України від 27.06.2013 № 635 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0635201-13> (дата звернення: 01.11.2025)

17. Міжнародні стандарти аудиту: URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=3482 (дата звернення: 01.11.2025)

18. ПП "ПМК-1". URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/30273239/ (дата звернення: 01.11.2025)
19. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21). Вплив змін валютних курсів : Стандарт; IASB від 01.01.2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/929_022 (дата звернення: 01.11.2025)
20. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність" : Наказ; Мінфін України від 25.02.2000 № 39 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0161-00> (дата звернення: 01.11.2025)
21. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ; Мінфін України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0336-13> (дата звернення: 01.11.2025)
22. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ; Мінфін України від 02.09.2014 № 879 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1365-14> (дата звернення: 01.11.2025)
23. Про відображення операції зі списання кредиторської заборгованості в податковому обліку з ПДВ. URL: <https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/722053.html> (дата звернення: 01.11.2025)
24. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 "Оренда" : Наказ; Мінфін України від 28.07.2000 № 181 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0487-00> (дата звернення: 01.11.2025)
25. Яструбський, Михайло; Левкович, Іванна. Проблеми обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами. Економіка та суспільство, 2022, 38.

26. Яремик, Мирослав. Особливості тестування системи внутрішнього контролю в аудиті кредиторської заборгованості. Економіка та суспільство, 2023, 52.

27. Ткачук, Л. М.; Венда, Чен. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and Sustainability*. № 1: 84–90., 2023.

28. Крупельницька, І. Г. Дослідження сучасних особливостей обліку та контролю розрахунків з покупцями. Науковий погляд: економіка та управління, 2023, 2: 82.

29. Зарудна, Наталія. Мета і завдання внутрішнього контролю дебіторської заборгованості. Здоров'я і суспільство в умовах війни, 2022, 260.

30. Марусич, Олександра; Шарманська, Валентина. Дескриптивні засади ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її репрезентація у звітності. Економіка та суспільство, 2022, 35.